

I. Космополітичний світогляд: єдність і різноманітність

В.П. Драпогуз, Л.П. Саракун

КОСМОПОЛІТИЗМ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА СВІТОГЛЯДНА ПАРАДИГМА УСВІДОМЛЕННЯ СВІТОУСТРОЮ ХХІ СТОРІЧЧЯ

У статті розглядається дискусійна проблема визначення статусу космополітизму як альтернативної парадигми осмислення світоустрою ХХІ століття. Акцентується увага на розкритті сутності та співвідношення концептів «світоглядні орієнтації», «космополітизм», «космополітизація», «культуралістський космополітизм», «космополітична демократія», «глобальне/локальне», «універсальне/партикулярне», «цивілізаційна ідентичність».

Ключові слова: космополітизм, космополітичний світогляд, глобальне, локальне, універсальне, партикулярне.

В статье рассматривается дискуссионная проблема определения статуса космополитизма как альтернативной парадигмы осмысления мироустройства ХХІ века. Акцентируется внимание на раскрытии сущности и соотношения концептов «мировоззренческие ориентации», «космополитизм», «космополитизация», «культуралистский космополитизм», «космополитическая демократия», «глобальное/локальное», «универсальное/партикулярное», «цивилизационная идентичность».

Ключевые слова: космополитизм, космополитическое мировоззрение, глобальное, локальное, универсальное, партикулярное.

The article deals with the discussion problem of determining the status of cosmopolitanism as an alternative paradigm of comprehension of the XXI century world order. The emphasis is on the disclosure of the essence and relation between the concepts of «world outlook», «cosmopolitanism», «cosmopolitanization», «culturalist cosmopolitanism», «cosmopolitan democracy», «global / local», «universal / specific», «civilizational identity».

Key words: *cosmopolitanism, cosmopolitan worldview, global, local, universal, particular.*

Самовизначення людини щодо її місця у світі та взаємовідносин з ним залежить від буденного наявного досвіду, будучи пов'язане з потребами, цілями, інтересами самої людини. Проте світогляд передбачає образ «світу як цілого», що досягається при можливості «піднесення» над буденністю повсякденного існування і при виході в сферу всезагальності. Свого часу німецький філософ К. Ясперс присвятив спеціальне дослідження психології світоглядів, оскільки світогляд не тільки окремих індивідів, а й соціальних груп і навіть епох в одних випадках тяжіє до гармонійного, оптимістичного, а в інших – до песимістичного, стурбовано-трагедійного сприйняття буття.

Світогляд і світоглядна орієнтація характеризуються широким рівнем інтегративності своїх підсистем – пізнавальної, аксіологічної, праксеологічної. Пізнавальні його елементи (уявлення, знання, ідеї) перебувають у діалектичному взаємовідношенні з всією світоглядною макроструктурою як частина і ціле. Вони позначені власними незалежними характеристиками і водночас несуть на собі відбиток цілого.

Щоб глибше зрозуміти природу і зміст світоглядних орієнтирів особистості важливо звернутися до методологічного потенціалу концепту цінностей (М. Вебер, В. Дільтей, Г. Ріккерт), їх динаміки у дискурсі модернізації і трансформації суспільства, культури й моралі особистості (У. Бек, Е. Гуссерль, М. Кастельс, Х. Ортега-і-Гассет, Е. Тоффлер, Е. Фромм, М. Хайдеггер, О. Шпенглер).

Відомий дослідник Джеймс Сайр у книзі «Парад світів. Типологія світоглядів» виокремлює такі світоглядні системи, як теїзм, деїзм, натуралізм, нігілізм, екзистенціалізм, східний містицизм [11]. Він дає їм характеристику і простежує розвиток в історичному контексті, що дає можливість усвідомлювати не тільки свій спосіб мислення, а й оточуючих людей.

На перший погляд здається, ніби число світоглядів постійно збільшується, але насправді всі вони являють собою відповіді на ті питання, які передбачають лише обмежену кількість відповідей. Для

того, щоб краще зрозуміти природу світогляду, можна розглянути його в контексті відповідей на наступні питання: що таке первинна реальність? Яка природа зовнішньої реальності? Що таке людина? Чому взагалі можливе пізнання? Яким чином ми дізнаємося, що правильно і що неправильно? У чому сенс людської історії?

У контексті основних світоглядів нерідко виникають й інші питання: хто править цим світом? Чи є людина вільною, або чим зумовлені наші вчинки? Хто створює цінності? Якщо нам здається, що відповіді занадто очевидні і, отже, тут нема чого розглядати, значить у нас є світогляд, проте немає і думки про те, що багато хто його не поділяє. Нам треба зрозуміти, що ми живемо в плюралістичному суспільстві, і, отже, те, що очевидно для нас, може бути неприйнятним для інших індивідів, що, в свою чергу, теж є світоглядом або, принаймні, певною філософською установкою особистості.

Серед українських дослідників до проблем динаміки світоглядних орієнтацій особистості зверталися В. Андрущенко, А. Бичко, Є. Бистрицький, В. Іванов, В. Кізіма, В. Кремень, С. Кримський, В. Огнев'юк, М. Попович, М. Степико, В. Шинкарук та ін. Зміна ціннісних орієнтацій сучасної людини, світоглядних основ суспільно-політичних і культурних процесів репрезентовані також у працях В. Воловика, Є. Головахи, В. Заблоцького, В. Загороднюка, Л. Кривети, М. Шульги та ін. У працях Н. Менчинської та Т. Мухіної акцентується увага на тому, що світогляд, будучи системоутворюючим компонентом структури особистості, водночас пов'язаний з такими особистісними підструктурами як спрямованість людини і її інтелектуальна сфера. Однак його сутність не зводиться до названих підструктур: він інтегрує їх у собі.

В історичній генезі світоглядних орієнтацій існує тенденція звільнення людини від жорсткої регламентації її життєдіяльності спільнотою і переходу до нового способу організації соціального життя, що у теоретичному плані призводить до формування нового світоглядного конструкту, в якому фіксуються нові ідеї, цінності, ідеали, норми, принципи діяльності. На думку Ю. Бех, щоб зрозуміти дух сучасної епохи потрібно змінити панівний технократичний світогляд на космополітичний і відтворити принципово іншу картину світоустрою третього тисячоліття. Останній дозволяє на основі якісно нової картини світу усвідомити напрям і зміст нового етапу в розвитку людини і суспільства. При виконанні такої місії космополітичний світогляд стає альтернативним світоглядом для нової доби соціального розвитку планетарної системи [3, с. 12].

Космополітизм і пов'язані з ним поняття (глобалізація, глобалізм, мультикультуралізм, націоналізм, інтернаціоналізм,

патріотизм, універсалізм, партикуляризм) широко обговорюються в соціально-філософських і соціологічних дослідженнях. Багатоманітність точок зору, що нерідко мають суперечливий характер щодо поняття космополітизму, є стимулом для обговорення сутності космополітизму і чому він постає одним з провідних принципів у світоглядній матриці світоустрою ХХІ століття.

Аналіз останніх досліджень із обраної проблематики вказує на те, що різні аспекти феномена космополітизму відображені в роботах Дж. Александера, Д. Арчібугі, К. Аппія, З. Баумана, У. Бека, І. Валлерстайна, М. Гібернау, Е. Гідденса, Ю. Кіршина, М. Папастепану, Д. Хелда, А. Чумакова [1–20]. Вони концепт космополітизму розглядають в контексті побудови нової парадигми усвідомлення світоустрою і необхідного кроку людства до подальшого існування. Однак філософсько-соціологічне осмислення даного поняття в контексті його взаємозв'язку з глобалізацією, глобалізмом і мультикультуралізмом недостатньо розроблено в науковій літературі. *Метою* статті є спроба концептуалізації поняття космополітизму як альтернативної парадигми осмислення світоустрою ХХІ ст.

Ідеї космополітизму, їх спрямованість на заперечення національної окремішності, нове розуміння батьківщини без державних кордонів з'явилися в античності. Винахід даного терміну приписують кініку Діогену. Його космополітизм мав радикальний характер, оскільки передбачав відмову від культури, мистецтва, науки, держави, сім'ї [18]. Діоген й інші кініки були першими «громадянами світу», які відчували і проголошували себе представниками Космополісу – всесвітньої держави. Подібної позиції дотримувалися і стоїки (Зенон, Сенека, Епіктет). Їх космополітичні ідеї були елементом цілісної концепції, хоча античний космополітизм не містив у собі принципів універсалізму, які характерні для християнської доктрини. Космополітичний характер цієї релігії проявився в перших священних текстах, починаючи з послань апостолів. Відомі слова апостола Павла: «Немає переді мною ні елліна, ні іудея», – писав він у своєму Посланні до галатів [1]. Від цього апостола, як зазначає німецький соціолог У. Бек, «через Канта і Пoppers до Ліотара й Рорті можна углядіти – в різних варіаціях – одну і ту ж діалектику. Вона передбачає обмеження небезпеки, що виходить від етнічних відмінностей, через підкреслення універсально-обов'язкової гуманності – іншими словами, вдаючись до західного універсалізму. З такої точки зору у реально існуючого етнічного різноманіття немає тієї істинної цінності, на яку сам універсалізм претендує» [2, с. 79].

Космополітизм, як особливий тип світовідчуття, закономірно виникає в кризові або перехідні періоди розвитку культури, будучи її породженням. Саме на стику культури і цивілізації в явній формі проявляється амбівалентна, суперечлива природа суспільного розвитку, глобалізації та автаркії, космополітизму і патріотизму. У міру наростання глобалізації космополітизм набирає силу, як новий тип світогляду.

Відомий дослідник К. Аппія, розкриваючи особливості трансформації етичних цінностей, в роботі «Космополітизм: Етика в Світі незнайомих» [15] намагається з'ясувати кордон між «своїми» і «чужими» і підстави такого поділу. Важливе значення має його ідея ліберального космополітизму. Як зазначає дослідник, «ми цінуємо різноманітність форм соціального і культурного життя людей; ми не хочемо, щоб всі стали частиною гомогенної глобальної культури; і ми знаємо, що це також є фактом існування локальних відмінностей (як всередині держав, так і між ними)» [16; 17]. У цьому сенсі космополітизм аж ніяк не виступає проти держави або локальних спільнот. Навпаки, вони саме й дозволяють в ліберальному дусі гарантувати космополітичну різноманітність ідентичностей. На його думку, космополітизм – не тільки відчуття того, що все має значення – це різні способи буття людини.

Інший дослідник М. Папастепану вводить в обіг поняття «культуралістський космополітизм», який нерозривно пов'язаний з глобалізацією, вказуючи при цьому на необхідність розуміти відмінності між глобалізацією, глобалізмом і космополітизмом, оскільки вони породжені різними причинами і відображають різні сторони суспільного життя [19]. Космополітизм, як стверджувалося вище, – це культурне явище, що характеризує світогляд людини, тоді як глобалізація – тенденція суспільного розвитку, спрямована на становлення цілісного світу [13, с. 33]. Головний її імпульс – вільний обмін товарами, капіталами, маніпуляція свідомістю – стикається з локальним супротивом окремих культур, які хочуть зберегти свої архетипи, коди і традиції. Процеси глобалізації прискорюють виникнення нового способу організації соціального життя, що в теоретичному плані призводить до формування нового світоглядного конструкту, виникнення якого ускладнює діалектику загальнолюдського, національного та індивідуального в оцінно-пояснювальній, орієнтаційно-інтегративній і мотиваційно-спонукальній підсистемах світогляду на всіх рівнях його репрезентації. Тому глобалізацію прийнято описувати як складний процес діалектики глобального і локального, поєднання тенденцій гетерогенності та

гомогенності, що закріплено в терміні «глокалізація», запропонованого англійським соціологом Р. Робертсоном [4]. Глокалізація як поняття постглобалізаційне виникло у відповідь на труднощі в поясненнях соціальних змін у руслі глобалізаційних концепцій.

Глобальне не протистоїть локальному. Те, що часто називають локальним, по суті, є частиною глобального і, навпаки, те, що виявляє себе глобальним, може мати локальне походження і динаміку розгортання. Р. Робертсон, аналізуючи сучасну глобальність, вказує на інституціоналізацію процесу глобального творіння локального, – починаючи від дрібних націоналізмів з однаковими ознаками до поширення субурбанізації у всьому світі. Локальності сучасного світу створюються діями формальних міжнародних інституцій, які культивують «партикулярне» єднання у душі повернення до автентики у масштабах всього світу [20]. Підхід Р. Робертсона використав У. Бек, який сформулював концепцію «транснаціонального соціального простору» [2], що включає транснаціональні корпорації, міжнародні компанії, фінансові інститути, етнічні діаспори, релігійні рухи тощо. Ці транснаціональні утворення знаходяться у більш вигідному становищі, перерозподіляючи у свою користь владні повноваження, оскільки не пов'язані, на відміну від національних держав, умовами міжнародних договорів і конвенцій. Глобальні виробництво і збут формують глобального споживача – «громадянина світу» [12, с. 226].

В історичному генезисі світоглядних орієнтацій існує тенденція звільнення людини від жорсткої регламентації її життєдіяльності співтовариством, яке поглинає індивідуальність і зумовлює стереотипність життєвого шляху.

Витоки вирішення зазначеної проблеми знаходяться у площині побудови альтернативного світогляду, який дозволить відтворити принципово іншу картину світоустрою третього тисячоліття, усвідомити напрям і зміст нового етапу в розвитку людини і суспільства. При виконанні даної місії він стає науковим світоглядом для нового часу соціального розвитку планетарної системи [3, с. 12]. З цього випливає, що основу наукової картини світу XXI століття становить усвідомлення нового способу життєустрою планетарної спільності – планетарного соціального організму. В останні десятиліття поступово стираються кордони між державами, переосмислюються поняття «громадянство» і «держава». Зв'язок громадян з національними державами стає слабкішим, а європейське співтовариство поступово, але впевнено перетворюється в космополітичне суспільство із загальним європейським

громадянством. Про це переконливо свідчить текст Договору про Європейський Союз, де вказано, що «будь-який громадянин країни-члена ЄС є одночасно громадянином Союзу» [14, с. 68]. Офіційно вже єдина «Велика Європа» починає активно формувати у населення загальноєвропейську наднаціональну свідомість та ідентичність. Процес розвитку і розширення Єдиної Європи вже не зупинити. Раніше уніфікованому європейському суспільству можна було протиставляти ісламські держави Сходу, які зберегли свою національну і культурну ідентичність. Сьогодні, наприклад, мусульманська Туреччина має намір стати членом ЄС. Іншим прикладом активного поширення космополітичних поглядів є, заснована в 1953 році у США, всесвітня організація World Service Authority, яка видає документ під назвою «Паспорт громадянина світу».

В останні роки зарубіжні дослідники намагаються обґрунтувати тезу про те, що космополітизм стає світоглядно-ідеологічною платформою розвитку суспільства, а провідною є тенденція становлення онтологічної єдності планетарного співтовариства [2; 12], яка кількісно змінює морфологію планетарного світу в бік укрупнення організаційних структур (Південноамериканський Союз, Євразійський Економічний Союз, Європейський Союз і ін.), а якісно – завдяки зміні властивостей структури, що від «статусу центру» (створеного сукупністю окремих національних держав) переходить на рівень світового інформаційного суспільства. Параметрами управління онтологічним розвитком структури такого суспільства є соціальні мережі Інтернет, Facebook, LinkedIn, Твіттер, нові форми радіозв'язку – голосове повідомлення мобільного телефону в SMS / Wi-Fi та WiMax та ін.

Кардинальні зміни відбулися і в інформаційних технологіях (ІТ). Перш за все – це нове покоління мобільних пристроїв зв'язку, планшетні комп'ютери, хмарне програмування і хмарні бази даних. Інновації в сучасних інформаційних технологіях мають ще більш глибокі наслідки, включаючи зміни способу життя, локалізації або глобальної інтеграції господарської діяльності. Інноваційна динаміка в ІТ породжує якісні зміни в освіті, медицині, має серйозні соціальні, політичні, міжнародні та військово-стратегічні наслідки, включаючи нові засоби розвідки й ведення бойових операцій. Висока ймовірність трансформації сфер професійної діяльності, зникнення багатьох масових професій, появи високого й стійкого структурного безробіття, зростання масштабів масової міжнародної і внутрішньої міграції, розмивання середнього класу і, відповідно, поляризації доходів [5, с.

209, 227-229, 277]. Це, звичайно ж, не означає, що бурхливий розвиток інформаційних технологій вже завершився, а весь інструментарій інформаційної епохи реалізований.

Тенденція становлення інформаційної єдності планетарного співтовариства полягає в переході від локально замкнутих інформаційних обмінів до створення універсального суспільства знань (завдяки інформаційному обміну смислами), в якому беруть участь людина і суспільство. Аттрактором формування зазначеної тенденції є соціальні комунікації. Вони забезпечують соціальну взаємодію людей між собою. Мова Інтернету зараз є найвпливовішим засобом організаційного мислення та організаційної поведінки.

Як відзначають дослідники феномена космополітизму, тенденція становлення організаційної єдності планетарного співтовариства полягає в переході від діючих національних систем державного управління до становлення органічної системою Світової влади (недержавної, законодавчої, виконавчої, судової). Головним виконавчим органом Всесвітньої держави на демократичних засадах постає Світовий уряд – єдина нормативно-правова система у формі загальноцивілізаційних цінностей, моралі та Світового права. Іншими словами, в майбутньому планетарному співтоваристві утвердиться космополітична демократія, яка, як відзначає російський науковець Ю. Кіршин, врахує культурні, етнічні та релігійні особливості народів світу й не тільки збереже людські цінності, але і підніме їх на більш високий рівень, що «буде сприяти ліквідації недосконалостей людства» [7].

Якщо зосередитися на особливостях ідеології космополітизму або на осмисленні того, що в світі без кордонів космополітичний підхід потрібен з точки зору епістемології, відкривається нове поле для дискусії щодо правоти прихильників і противників цієї ідеології. Це передбачає не тільки розробки нових категорій, а й перегляду основ соціологічної теорії. Космополітичні реалії початку ХХІ століття вимагають виробити новий «синтаксис», а саме – «синтаксис» космополітичної дійсності.

Космополітичний світогляд постає як важлива умова вивчення процесу «розмежування» кордонів, який пробуджує неонаціональний рефлекс, що примушує вибудовувати огорожі й бар'єри між державами. Відповіді на питання «навіщо» і «чому» можна знайти тільки в умовах взаємодії та міжнародного співробітництва. Однак космополітичний реалізм включає й інші питання негуманних взаємин, коли кордони між «нами» і «ними» втрачають виразність. Як зазначає У. Бек, «в епоху Першої модерніти космополітизм розумівся лише

розумом, але не в якості життєвого досвіду. Націоналізм же, навпаки, володів серцями людей». Далі він зазначає, що «в умовах Другої модерніті ця двоїстість сприйняття виявляється перевернутою. Космополітизмом просякнуте повсякденне життя у своїх побутових проявах; але націоналістичні поняття продовжують майже з колишньою частотою відвідувати голови людей, не кажучи вже про їх присутність в теоріях і дослідницькій практиці суспільних наук» [2, с. 26]. Він також вказує на відмінність між космополітизмом і космополітизацією. «Таке розрізнення призводить до заперечення тези, що космополітизм – це свідомий і добровільний вибір, причому нерідко зроблений елітою. Поняття «космополітизації» покликано привернути увагу до того, що прийняття космополітизму також, і навіть перш за все, результат вимушеного вибору або побічний наслідок несвідомих рішень. Вибір статусу «чужака» або «неграмадянина», як правило, не буває добровільним. Його набувають у силу гострої необхідності, в результаті політичних репресій або загрози голоду. В інших випадках космополітизм перетинає кордони подібно безбілетнику» [2, с. 26-27]. Розвиваючи цю тезу У. Бека, дослідник А. Кузнецов констатує, що індивідуальне існування людини «стає частиною іншого світу, інших культур, релігій, історій і глобальних взаємних залежностей, хоча вона не розуміє або відкрито не бажає цього» [9]. І далі він зазначає, що рішення вступити в політичну сферу, яка була б ширше локальної, іноді приймається на дозвіллі, але частіше обумовлено об'єктивними обставинами. Тобто, космополітизм у кантівському сенсі, передбачає щось активне, а саме – впорядкування світу [9]. Космополітизація, навпаки, зосереджує нашу увагу на неконтрольованих подіях, що відбуваються з нами. Це свідчить про те, що космополітизм деформований (У. Бек). Та обставина, що реально існуючий космополітизм не є щось досягнуте у боротьбі, його не вибирають, він не приходить у світ разом з прогресом, а є щось спотворене і профановане, закамouflьоване багатьма побічними ефектами, – це важлива і принципова риса космополітичного реалізму. Згаданий вище космополітизм, навпаки, виходить з почуття причетності до великого загальнолюдського цивілізаційного експерименту – з власними культурними символами і особливими засобами протистояння глобальним загрозам.

У космополітизмі розкривається постнаціональність, транснаціональність і глобальність. Аналогічний підхід знаходимо в соціології, яка відзначає неготовність і нездатність національної спільноти відповідати вимогам і ризикам глобалізованої сучасності. Під впливом існуючих тенденцій національне втрачає свої початкові

риси й значення, і вимагає свого нового усвідомлення. Космополітична ідентичність акцентує увагу не на відмінності, а на способах взаємодії відмінностей – засадах принципів не виключення, а включення.

Виникає питання: за яких умов, у яких межах і ким певні принципи космополітизму так чи інакше впроваджуються в практику, стають таким чином реальністю? У методологічному ключі це питання може бути вирішене в рамках теорії «глобального соціального ризику». У міру зростаючого визнання ризиків, викликаних глобальною взаємозалежністю, міцніє і спонукання прийти до космополітичних варіантів відповіді на них.

Космополіти часто нехтують роллю національної держави і недооцінюють значення національної ідентичності. Виникнення космополітичного світовідчуття викликано нівелюванням національних цінностей і засвоєнням індивідом цінностей різних локальних культур. Його світовідчуття стає зібраним з різноманітних розрізнених, засвоєних тільки ним одним принципів. У даному випадку характер такого поєднання забезпечує світовідчуття космополіта, яке можна назвати універсальним, бо воно втратило свою опосередкованість і тепер вимірюється масштабами глобалізованого світу.

Терміни «космополітизм» і «універсальність» часто використовуються дослідниками в одному смислового контексті, оскільки в рівній мірі характеризують процеси, що відбуваються в сучасному світі. Д. Несбіт і П. Ебурдін у книзі «Що нас чекає у 90-і роки? Мегатенденції: Рік 2000», присвячуючи окрему главу проблемі універсального способу життя і культурному націоналізму, що протистоїть йому, висловлюються про те, «що світ все більше і більше стає космополітичним» [10, с. 135]. Співзвучні в смислового контексті слова Ю. Кристевой: «Як прихильник космополітизму, я щиро вірю, якщо у Європи є майбутнє – воно немислимо без духу універсалізму. Ми повинні подолати національні кордони як архаїзм, поважаючи при цьому національні особливості» [8].

Механізми універсалізації культури в контексті космополітизації призводять до об'єднання різноманіття в єдності. Можна погодитися з думкою В. Діанової, яка у доповіді на міжнародній конференції «Мистецтво і цивілізаційна ідентичність (досвід функціонального аналізу кризових ситуацій в мистецтві і соціумі)» відзначила, що поняття «космополіт» доцільно визначати, виходячи з наявності і повноти поєднання цінностей різних культур, національних традицій, різних регіональних просторів [6, с. 11]. Тим самим космополіт постає як суб'єкт, що поєднує в своєму світовідчутті

безліч людських вимірів і тим самим здатний зрозуміти індивідуальну своєрідність тих, хто вважав за краще зберегти свою національну або етнічну самобутність. «З такої точки зору у реально існуючого етнічного різноманіття немає тієї істинної цінності, на яку сам універсалізм претендує як би за визначенням. Зобов'язання поважати розходження не підтверджується; виявляється, що всі ми в кінцевому рахунку в рівній мірі є людьми, які претендують на рівні права. У випадках конфлікту, коли етнічне розмаїття ставить універсальні цінності під сумнів, ми повинні відстоювати універсалізм перед обличчям партикуляризму» [2, с. 79]. Показово, що ні універсалізм, ні партикуляризм не відкидають цінність прав людини, адже обидві сторони протистояння в тому чи іншому сенсі виходять з позицій людиноцентризму.

На наш погляд, настав час очистити поняття «космополітизм» від наділення його суто негативним змістом і показати, що ідеологія космополітизму зовсім не передбачає відмови від національного, як і прихильність загальнолюдським інтересам не виключає патріотизму. Питання лише в правильній розстановці акцентів. Звідси і космополіт – це не індивід без батьківщини, а той, хто свій борг перед нею порівнює з інтересами світової спільноти. Розраховувати, що космополітизм стане безумовною цінністю і єдиним регулятором суспільних відносин для всіх людей (навіть у віддаленій перспективі) було б великою наївністю. Як і в минулому, так і сьогодні має місце прагнення окремих національних держав до можливо більшої незалежності, до недоторканності партикулярних прав і привілеїв, навіть у разі, коли світ за основними соціально-економічними параметрами сформується як єдина система. Іншими словами, ми приречені жити одночасно в умовах не тільки глобального, а й локально влаштованого світу з його різноманіттям культур. Таким чином, хоча людство і розвивається у напрямі утвердження глобальної цивілізації, майбутнє планетарне співтовариство залишиться культурно різноманітним і гетерогенним. І цілком очевидно, що сприйнятливість космополітичних ідей, їх поширення буде знаходитися в прямій залежності від рівня розвитку громадянського суспільства у світовому масштабі.

Література:

1. *Ап. Павел.* Послание к Галиатам, 3, 28.
2. *Бек У.* Космополитическое мировоззрение. – М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2008. – 336 с.

3. *Бех Ю.* Космополітизм як світоглядно-ідеологічна платформа розбудови освіти ХХІ століття // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методологічний часопис. – 2015. – № 4(59). – С. 11-16.
4. *Гезалов А.А.* Глобализация и мировоззрение // Вопросы философии. – 2012. – № 7. – С. 167-169.
5. *Глобальная перестройка* / отв. ред. акад. А.А. Дынкин, акад. Н.И. Иванова / ИМЭМО РАН. – М.: Весь Мир, 2014. – 528 с.
6. *Дианова В.М.* Космополитизм в эпоху глобализации // Вопросы культурологии. – 2007. – № 1. – С. 8-12.
7. *Киришин Ю.Я.* Концепция космополитизма. URL: <http://scicenter.online/politicheskaya-filosofiya/kratkaya-biografiya-130904.html>.
8. *Кристева Ю.* Чуждые сами себе: мечта об исключительности // Керни Р. Диалоги. – С. 17-18.
9. *Кузнецов А.М.* Глобализация или космополитизация: об одном дискурсе современной западноевропейской социологии // СОЦИС. – 2014. – № 12. – С. 12-20.
10. *Нэсбит Д., Эбурдин П.* Что нас ждет в 90-е годы? Мегатенденции: Год 2000. Десять новых направлений на 90-е годы. – М., 1992. – С. 130-156.
11. *Сайр Дж.* Парад миров. Типология мировоззрения. – СПб.: «Мирт», 1997. – 248 с.
12. *Социология: Энциклопедия* / Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – С. 226-227.
13. *Чумаков А.Н.* Глобализация и космополитизм в контексте современности // Вопросы философии. – 2009. – № 1. – С. 32-39.
14. *Этнические и региональные конфликты в Евразии: в 3 кн.: Кн. 3* Международный опыт разрешения этнических конфликтов / Общ. ред. Б. Коппитерс, Э. Ремакль, А. Зверев. – М.: Издательство «Весь Мир», 1997. – 304 с.
15. *Appiah K. A.* Cosmopolitan patriots // Critical Inquiry. – 1997. – Т. 23. – № 3. – С. 617-639.
16. *Appiah, K. A.* «Cosmopolitan Patriots», in Cheah, P. and Robbins, B. (eds). Cosmopolitics: Thinking and Feeling Beyond the Nation. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998. – P. 94.
17. *Appiah, K. A.* Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers. New York: Norton, 2007, Paperback. – 224 S.

18. *Heater, Derek.* World Citizenship. Cosmopolitan Thinking and Its Opponents. London, New York: Continuum. 2002. – P. 26-27.
19. *Papastephanou, Marianna.* Thinking differently about cosmopolitanism : theory, eccentricity, and the globalized world. p. cm. – (Interventions: education, philosophy & culture). London, New York: Taylor & Francis, 2012. – 167 p.
20. *Robertson R.* Globalization: Social Theory and Global Culture. SAGE. 1992. – 224 p.